

М. В. Газуда

Ужгородський національний університет,
м. Ужгород, Україна

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР

Абстракт. В статті пропонується визначення категорії «устойчивое развитие», виділено і проаналізовано співвідношення споживання природних ресурсів і їх відновлення, розглянуто роль людського фактора і причин, що стоять на шляху реалізації концепції сталого розвитку.

Abstract. The article presents definitions of the category «sustainable development», the ratio of consumption of natural resources and restoration, the role of the human factor and the reasons being an obstacle for the implementation of the conception of sustainable development.

Однією із пріоритетних цілей суспільства є забезпечення сталого (стійкого) розвитку економіки на довгострокову перспективу, оскільки такий розвиток передбачає постійний перехід від одного стану економіки до іншого, з метою збільшення виробництва товарів і послуг, які вироблялися раніше, а також освоєння виробництва нових благ із використанням передових технологій порівняно з минулим періодом, що обумовлює істотні структурні зрушення в економіці. За таким сценарієм розвитку потенційно зростаюча економіка володіє більшою здатністю задовольняти нові потреби й вирішувати соціально-економічні проблеми, у тому числі й щодо збереження довкілля.

Проблеми сталого (стійкого) розвитку досліджували у своїх працях відомі зарубіжні вчені серед яких: Д. Медоуз та Й. Рандерсон, які в праці «Межі росту» зупинилися на проблемі охорони біосфери й локальних екосистем та гармонії з ними, економіст Світового банку

Г. Дейлі є автором інноваційної економічної теорії сталого (стійкого) розвитку, висвітленої в монографії «Поза зростанням: економічна теорія сталого розвитку» та ряд ін. Серед сучасних відомих українських учених дослідників даної проблеми О. Г. Білорус М. А. Голубець, В. С. Кравців, Л. Г. Мельник, В. П. Мікловда, В. П. Прадун, В. М. Трегобчук, М. І. Хилько та ін. Водночас, реалізація концепції сталого (стійкого) економічного розвитку потребує більш глибокого аналізу як проблем так і шляхів їх вирішення, а також з'ясування ролі людського фактору.

У науковій літературі, проблеми сталого (стійкого) розвитку, передусім, розглядають три групи вчених: біологи, екологи та економісти [1, с. 16—17], і кожний з них відстоює свої позиції та власні теоретичні пріоритети. Тому існують різні точки зору навіть щодо змісту самого поняття сталого (стійкого) розвитку.

Поза дискусією, на нашу думку, необхідно залишити англійський переклад виразу «*sustainable development*» і вважати синонімічними категорії «сталий розвиток» і «стійкий розвиток». Щодо трактування даного поняття, то вважаємо за доцільне дати таке його визначення: *сталий розвиток* — це процес *гармонійного, екологобезпечного, збалансованого* відтворення *економічної, соціальної та екологічної* систем на якісно новому рівні з метою задоволення теперішніх та майбутніх потреб людства. У даному визначенні нами зроблена спроба об'єднати трактування різних наукових поглядів, оскільки процес еволюційного розвитку супроводжується відтворювальними процесами всіх сфер народного господарства, найважливішими з яких є економічна, соціальна, екологічна та біологічна, які у свою чергу повинні розвиватися за принципами гармонійного, екологобезпечного, збалансованого розвитку. Порушення даних принципів, надмірне навантаження на природне середовище, нераціональне використання ресурсів приводить до негативних наслідків.

Невтішним є той факт, що проблема з охорони біосфери і локальних екосистем та гармонії людини з ними, залишається на сьогоднішній день не вирішеною. Тільки глибокий аналіз причин, які стоять на заваді вирішення проблеми реалізації сталого розвитку, може вказати шлях до усунення перешкод та дасть можливість рухатися вперед. За цих умов: усе що буде зроблено в напрямку впровадження концепції, навіть якщо мета і не буде досягнутою, слід розцінювати як позитивні зрушення.

Серед головних причин, які стоять на шляху реалізації «Декларації Ріо» (1992 р.), можна відмітити: відсутність тісної співпраці науковців та управлінців; неспроможність ринкового механізму; незаінтересованість

урядів у реалізації концепції; нескоординованість дій різних гілок влади; відсутність достатньої нормативно-законодавчої бази з реалізації сталого розвитку; недосконалість організаційно-економічних механізмів забезпечення сталого розвитку; низький рівень екологічної свідомості людей як суб'єктів і об'єктів управління, тощо.

Важливо відмітити, і те, що навіть плідна праця науковців різних рівнів та напрямів не в змозі змінити ситуацію на краще, оскільки вони відірвані від управління державою та формування законодавчих актів, а ринок підпорядкований законам бізнесу, де основним мотиваційним фактором є прибуток. Впровадження додаткових заходів, зокрема, у сфері охорони навколишнього середовища негативно вплине на собівартість, тому не можна сподіватися на добровільну підтримку сталого розвитку виробничою сферою. Ринок може позитивно реагувати на реалізацію концепції тільки за умови, коли для нього будуть розроблені організаційно-економічні механізми, створені економічні стимули та діюча нормативно-правова база, підсилена жорстким контролем з боку як держави, так і органів місцевого самоврядування.

Головним стимулюючим фактором реалізації концепції сталого розвитку, на думку автора, є підвищення рівня свідомості як пересічних громадян, бізнесменів, державних управлінців усіх рангів, так і законотворчих осіб, які на сьогодні ще не в повній мірі розуміють проблему та можливі наслідки антропогенного навантаження на довкілля. Вплив на свідомість людей можливий при всебічному пропагуванні суспільної та екологічної свідомості, здорового способу життя та справжніх життєвих цінностей усіма можливими засобами, але при дієвому законодавчому забезпеченні, яке повинно передбачити застосування жорстких мір до порушників [2, с. 31—40].

Основний тягар з вирішення питань реалізації концепції сталого розвитку має взяти на себе держава, яка при підтримці науки та громадськості, повинна застосувати всі важелі управління: економічні, правові, адміністративні та специфічні, і протистояти при цьому негативним факторам ринкового та індустріального розвитку. Слід відмітити, що реалізувати концепцію в окремо взятій країні чи регіоні проблематично, вона потребує вирішення на глобальному рівні, адже необхідно змінити економічні принципи, і пріоритети, встановити «єдині правила гри» для суб'єктів економічної діяльності та перейти з політики економічного зростання до політики гармонійного, збалансованого, екологобезпечного розвитку.

Список джерел

1. *Прадун, В. П.* Сталый розвиток регіональних агропромислових комплексів / В. П. Прадун ; НАН України. Об'єдн. ін.-т економіки ; відп. ред. В. М. Трегобчук. — Київ, 2005. — 256 с.
2. *Трегобчук, В. М.* Концепція сталого розвитку для України / В. М. Трегобчук // Вісник НАН України. — 2002. — № 2. — С. 31—40.